

Elektrik Alanının Piyasalaşmasının Tüketiciye Etkileri

Avni GÜNDÜZ
Enerji forumu 2017

**Piyasa ;
mal ve hizmetlerin alınıp
satılabildiği ve
fiatın oluştuğu yere
denilmektedir.**

Enerji sektöründe de fiyatın oluşmasının serbest piyasaya göre şekillenmesi beklenmektedir.

**Ancak enerji sektörü
çok çeşitli etmenlerden
dolayı oldukça
karmaşık bir işleyişe
sahiptir.**

Ay sonunda, elektrik ve gaz faturalarında gördüğümüz rakam ile reklamlardaki ucuz enerji söylemleri birbirini tutmamaktadır.

Elektrik Alanınının Piyasalaşmasınının Tüketiciye Etkileri

Tablo 5- 230 kWh Konut Faturası-TL			
2017 Ocak	Kwh	Birim Fiyat TL	Fatura Toplamı TL
Perakende Enerji Bedeli	230	0,212672	48,91
Dağıtım Bedeli	230	0,117775	27,09
Fon ve vergiler hariç fiyat			76,00
Enerji Fonu (Yüzde)		1	0,49
TRT Payı (Yüzde)		2	0,98
Bel. Tük.Ver. (Yüzde)		5	2,45
KDV Öncesi Toplam			79,92
KDV (Yüzde)		18	14,38
Genel Toplam			94,30

Tedarikçilerin Sunduğu Birbirinden Avantajlı Ucuz Elektrik Fırsatlarını Kaçırmayın!

Elektrik Alanının Piyasalaşmasının Tüketicie Etkileri

Elektrik birincil kaynaklardan dönüştürülerek elde edilen ikincil enerji türüdür.

Elektrik Alanının Piyasalaşmasının Tüketicilere Etkileri

Bu nedenle birincil kaynakların maliyeti elektriğin maliyetini doğrudan etkilemektedir.

**1910 yılında Tarsus'ta tanıştığımız
Elektrik**

**Cumhuriyetle birlikte
önemsenmiş**

ve

**1930'lu yıllarda İller Bankası,
Etibank ve Elektrik İşleri Etüt
İdaresi kurulmuştur.**

**Elektrik enerjisinin
üretim-iletim ve
dağıtımında kamu
planlaması Cumhuriyetle
beraber öne çıkmıştır.**

**O yıllarda Elektrik
Fiyatları Maliyetler
Üzerinden Vatandaşa
Veriliyordu**

**1950'li YILLARDA KULLANIMI
ÇOK AZ OLAN ELEKTRİK
ARTIK GÜNÜMÜZDE HER
YURTTAŞIN
VAZGEÇEMEYECEĞİ
TEMEL HAKLARI
ARASINDADIR.**

Elektrik Alanının Piyasalaşmasının Tüketicilere Etkileri

ANCAK ENERJİ YATIRIMLARININ MALİYETİ HER ZAMAN YÜKSEKTİR

BU NEDENLE 2.DÜNYA SAVAŞININ ARDINDAN ENERJİ YATIRIMLARINI

(PETROL, KÖMÜR, ELEKTRİK)

DEVLETLER KAMU KAYNAKLARIYLA YAPMAYA BAŞLAMISLARDIR

Elektrik Alanının Piyasalaşmasının Tüketicie Etkileri

Yatırım ve İşletme Maliyetlerinin Artmaması için talep tahminleri ile yatırımların yapılması eşgüdümlü olmalıdır.

Dolayısıyla yatırım maliyetleri artmadan, atıl kapasite yaratılmadan maliyetler optimum seviyede kalacaktır.

**Elektrik üretildiği anda kullanıldığından :
üretilmesi, iletilmesi ve dağıtılması bu nedenle
tek elden planlanmalıdır.**

**Yatırımlar da bu planlamaya göre
gerçekleştirildiđinde ;
Üretim tüketimi karşılayabilecek , elektrik kısıtı
yaşanmayacaktır**

60'lı yıllardan sonra Ülkemizde de şebekenin yavaş yavaş büyümesiyle belediyelerde bulunan bölük pörçük işletmeler 1970 sonlarında Türkiye Elektrik Kurumu'nun (TEK) kurulmasıyla 1982 yılında devir alınmış;

üretim, iletim ve dağıtım, merkezi olarak kamu eliyle planlanmaya başlanmıştır.

**Bu dönemde elektrik fiyatları,
daha önce bahsedildiği gibi,
mümkün olduğunca halkın
temin edebileceği şekilde
ve minimum zarar edilmesi
anlayışıyla belirlenmiştir.**

Yirminci Yüzyılın Sonlarında Enerji Piyasası:

- **Gaz**
- **Petrol**
- **Kömür**
- **Hidrolik**
- **Yenilenebilir Kaynaklar vb.den meydana gelmektedir.**

Elektrik Alanının Piyasalaşmasının Tüketicilere Etkileri

**Bu sektörlerden
her biri ayrı özel alanlardır.**

**Yokluğu veya Kısıtlılığı
ekonomide ve toplumda endişe
nedenidir.**

Elektrik Alanının Piyasalaşmasının Tüketicilere Etkileri

**Her sektör
yerel, ulusal, bölgesel
ve
uluslararası ilişkilerden
etkilenir.**

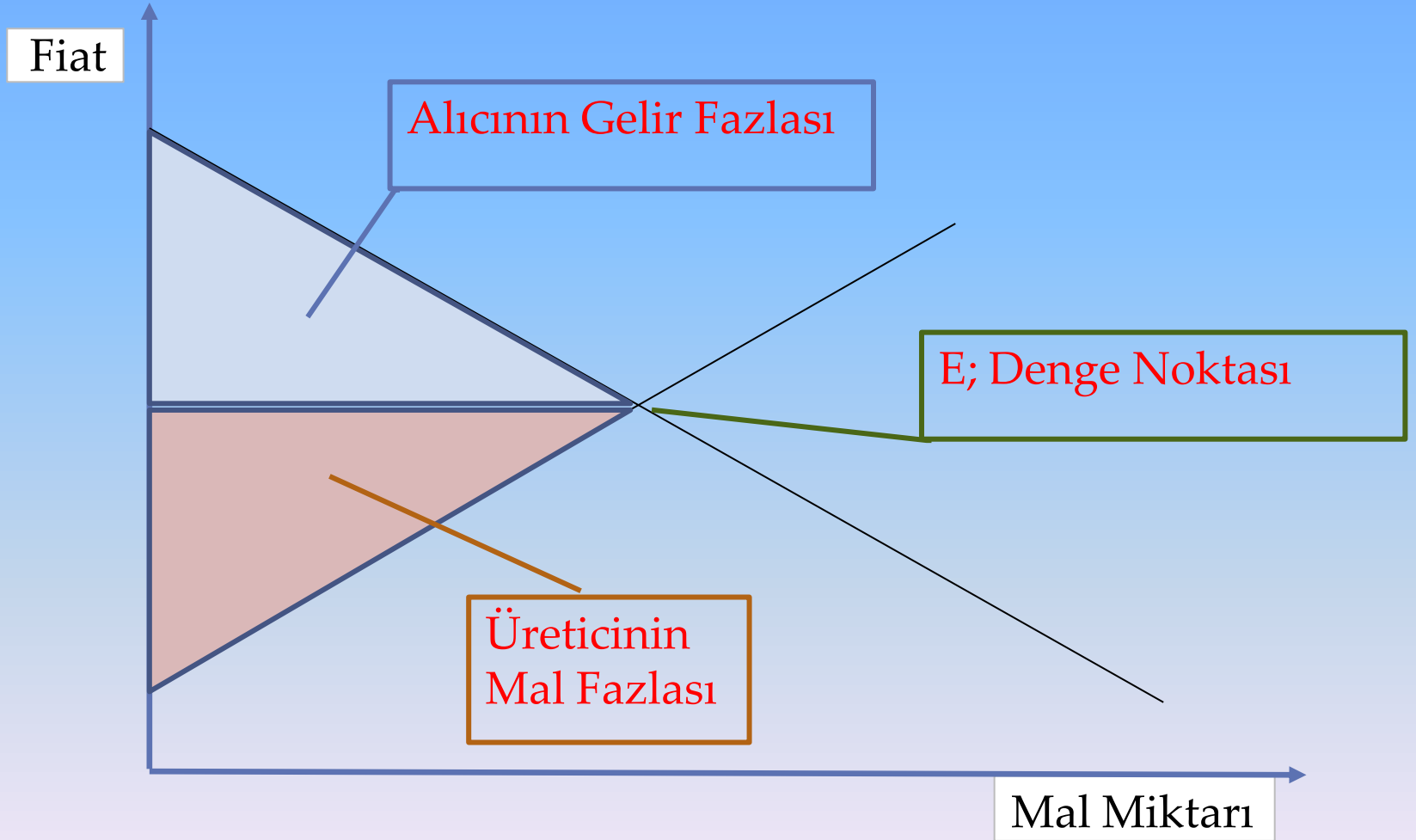
Enerji Tedarik Akışı

- Enerji Kaynaklarının bulunması çalışmaları
- Çıkarılması ve kullanılabilir hale getirilmesi
- Dışsatım/Dışalım
- Stoklardaki değişim
- Enerji hammaddesinin başka bir enerji türüne çevrimi
- Nakliye (İletim)
- Dağıtım
- Son kullanım hali
- Son kullanıcı
- Faydalı enerji ve
- Enerji kayıpları

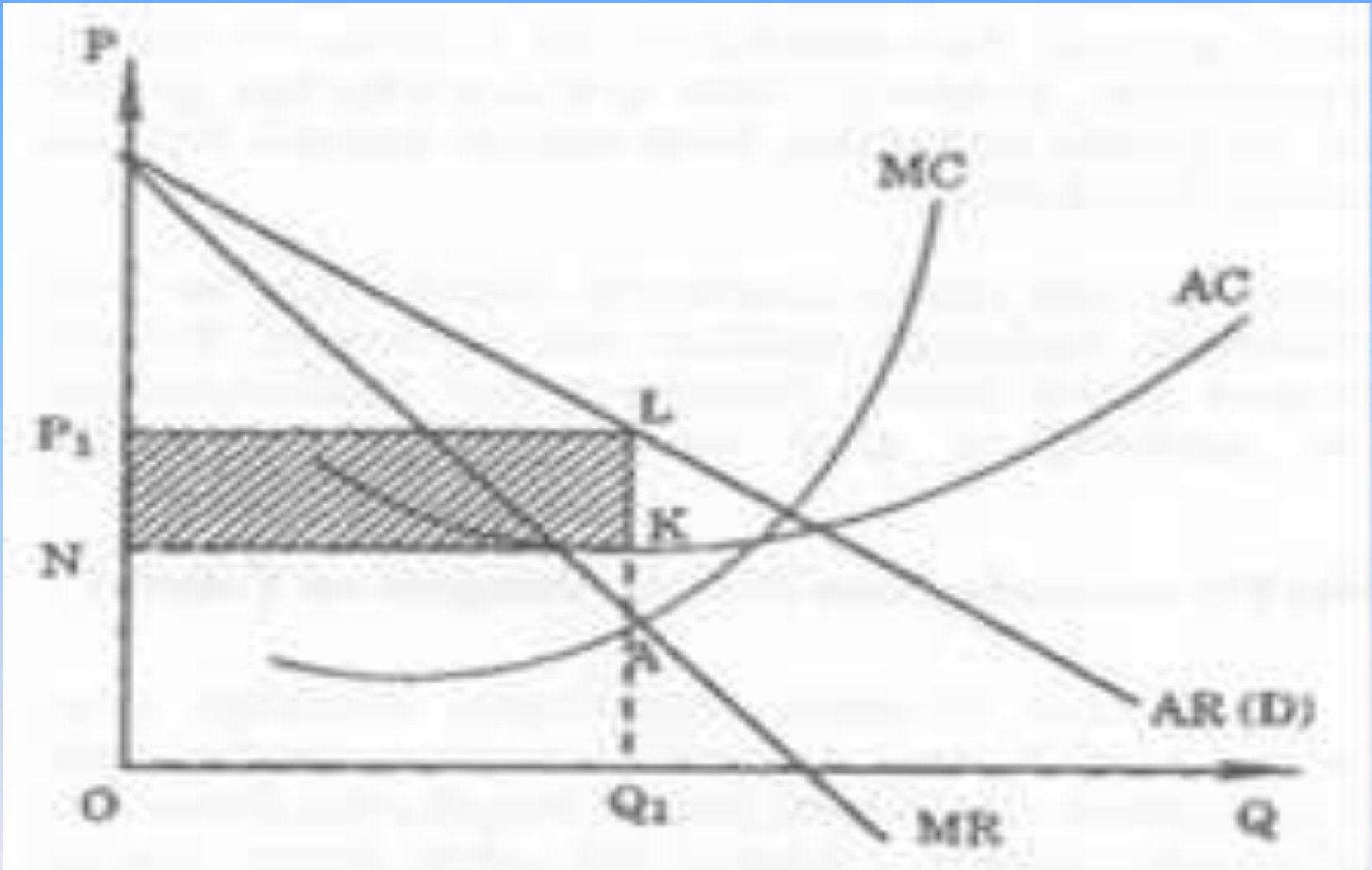
Enerji Muhasebesi

Üretim Maliyeti İthalat İhracat Stok Maliyeti Birincil Enerji Talebi	Arz
İç İhtiyaçlar Enerji Dönüşümü Maliyeti İletim ve Dağıtım Kayıpları Net Arz Miktarı	Enerji Dönüşümü
Net İç Tüketim Son enerji Tüketimi Tarım Sanayi Ulaştırma Konut Ticari Diğer kullanımlar	Talep

Serbest Piyasada Fiyat Oluşumu

Tekelci Piyasa Modeli

Elektrik Alanının Piyasalaşmasının Tüketicie Etkileri

ANCAK UNUTULMAMASI GEREKEN HUSUS ;

○ TEMEL GIDA MADDELERİ,

• TEMİZ HAVA

○ TEMİZ SU ve

• ENERJİ

BÜTÜN CANLILARIN

YAŞAM HAKKIDIR

**BUNLARIN
KOLAY ULAŞILABİLİR OLMASI
ve
TEMİN EDİLMESİ
HER TOPLUMUN GÖREVIDİR**

Elektrik Alanının Piyasalaşmasının Tüketicie Etkileri

Kamusal Anlayışın Terki

- **SERMAYENİN BİRİKİMİ ve KAPİTALİST SİSTEMİN GÜÇLENMESİYLE,**
- **ÖNCE İNGİLTERE 'de**
- **SONRA AB'de**

**BU ALANIN NASIL EL DEĞİŞTİREBİLECEĞİ
ÜNİVERSİTELERDEN BAŞLAYARAK
TARTIŞILMAYA BAŞLANDI**

Elektrik Alanınının Piyasalaşmasınının Tüketicie Etkileri

Kamusal Anlayışın Terki

ÖZELLEŞTİRME (PRIVATISATION)

FORMÜLÜ BULUNDU

Elektrik Alanınının Piyasalaşmasınının Tüketickiye Etkileri

Kamusal Anlayışın Terki

DOĞAL TEKEL KONUMUNDA OLAN

ELEKTRİK SEKTÖRÜ

SANAL OLARAK YARATILAN

PAZARA AÇILMAYA ÇALIŞILDI.

Elektrik Alanının Piyasalaşmasının Tüketicie Etkileri

Kamusal Anlayışın Terki

SÖYLEM ŞÖYLE İDİ:

- **ÜRETİCİLER (SANTRALLAR) ÖZELLEŞECEK,**
- **İLETİM ŞİMDİLİK KAYDIYLA DEVLETTE KALACAK,**
- **DAĞITIM ÖZELLEŞECEK,**
- **SATICI (PERAKENDECİ ŞİRKETLER) OLUŞACAK,**
- **TÜKETİCİ DE BUNLARDAN EN UCUZ OLANININ FİYATINDAN ELEKTRİĞİNİ ALACAKTI**

Elektrik Alanının Piyasalaşmasının Tüketicie Etkileri

ELEKTRİK SEKTÖRÜ SERMAYEYE DEVREDİLİNCE;

- Varlıkların verimli işletilmesi, maliyetlerin düşürülmesi
- Elektrik enerjisi arz güvenliğinin sağlanması ve arz kalitesinin artırılması
- Kayıp/kaçak da azaltma sağlanması
- Yenileme ve genişleme yatırımlarının özel sektör tarafından yapılması
- Rekabet sonucu sağlanan faydaların tüketicilere yansıtılması

SAĞLANACAKTI (!)

Elektrik Alanının Piyasalaşmasının Tüketicilere Etkileri

BU PLAN

SÖYLENDİĞİ GİBİ Mİ İŞLEDİ?

Elektrik Alanının Piyasalaşmasının Tüketicilere Etkileri

- **SÜRECİ İYİ YÖNETEMEYEN POLİTİKACILAR VE ENERJİ BÜROKRATLARI BATIDAN 25 YIL SONRA KÖR TOPAL BİR ÖZELLEŞTİRME YAPABİLDİLER**
- **25 YIL SEKTÖRE YATIRIMLAR EN ALT DÜZEYDE YAPILDI**
- **25 YIL SÜREKLİ PERSONEL SAYISI AZALTILDI**
- **YAPTIKLARI YASALAR DİĞER YASALARLA UYUM SAĞLAMİYORDU**

Elektrik Alanının Piyasalaşmasının Tüketicie Etkileri

- **EN ÖNEMLİSİ BU İŞLERDE BÜYÜK ÇIKAR KAVGALARI OLDUĞUNU GÖREN POLİTİKACILAR İŞE KARIŞTI**
- **STRATEJİ OLMAYINCA YAPILMASI GEREKEN İŞLER DE YAPILAMAZ HALE GETİRİLDİ**
- **ANCAK DÖNÜŞ YAPIP GERÇEĞİ GÖREN YÖNETİCİ/POLİTİKACILAR DA OLMAYINCA ELEKTRİK ŞEBEKELERİ ALICILARA GÖRE PAHALI, BİZE GÖRE ÇOK UCUZA EL DEĞİŞTİRDİ**

Elektrik Alanının Piyasalaşmasının Tüketicie Etkileri

- **ÖZEL SEKTÖR YATIRIM YAPACAKTI; YAPAMADI ÇÜNKÜ ANA SORUNU BORÇ ÖDEYEBİLMEK OLDUĞUNDAN, İLK YAPILAN İŞ MASRAFLARI KISMAK OLDU (ZORUNLU HAL)**
- **YATIRIMLARI DEVLET ÜSTLENDİ; BU SEFER PLANLAMAYI ve TESİSİ KİM YAPACAK SORUSU ORTAYA ÇIKTI.**
- **PARÇALANIP SATILAN DAĞITIM ŞİRKETLERİ GÖZLERİNİ AÇIP ORTAMI GÖRÜNCEYE KADAR ELLERİNDEKİ DENEYİMLİ PERSONELİ YA KAÇIRDI YA ZORLA EMEKLİ ETTİ (PERSONELDEN TASARRUF (!))**
- **TEDAŞ ADI VAR KENDİ YOK HALE GELDİ. ÇOK YETERSİZ SAYIDAKİ PERSONELİ İLE BIRAKIN DENETLEMİYİ OLANAKSIZLIKTAN MİSAFİRHANELERE BİLE BAKAMADI, DEVRETTİ**

Elektrik Alanının Piyasalaşmasının Tüketicie Etkileri

Özelleştirmenin Sonuçları

- İLK İŞARET 2006 TEMMUZ AYINDA GELDİ
- 13 İL SAATLERCE KARANLIKTA KALDI
- NEDENİ GAYET AÇIKTI AMA ÜZERİNE GİDİLMEDİ; ÖZEL ÜRETİCİ OLAN SANTRALLAR ARIZA ESNASINDA SİSTEME GİRMEYİ ÇEŞİTLİ BAHANELERLE YAPMADILAR
- AŞIRI YÜKLENMEDEN HATLAR AÇTI
- YENİDEN ENERJİ VERİLMESİNDE, DENEYİMLİ PERSONEL AYRILMIŞ OLDUĞUNDAN ENERJİLENDİRME SÜRESİ UZADI

DERS ALDIK MI?

Elektrik Alanının Piyasalaşmasının Tüketicie Etkileri

Özelleştirmenin Sonuçları

- **ENERJİ ÜRETİMDE KULLANILDIĞINDA YAKLAŞIK YEDİ KAT KATMA DEĞER ÜRETMEKTEDİR.**
- **KESİNTİLER ve KISITLAR NEDENİYLE OLUŞAN EKONOMİK KAYIPLARIN BİR DAHA OLMAMASI İÇİN ÖNLEM ALINDI MI?**

Elektrik Alanının Piyasalaşmasının Tüketicie Etkileri

- **PİYASADA (PAZAR) ELEKTRİK ALIM SATIMI İÇİN
DENGELEME ve UZLAŞTIRMA (DUY) .....**

YÖNETMELİĞİ YAYINLANDI

BUNA GÖRE; PAZARA ÜRETİCİLER ÜRETİM MİKTARLARI VE FİATLARINI BİLDİRECEK, TÜKETİCİLER DE YANİ DAĞITIM ŞİRKETLERİ İLE SERBEST TÜKETİCİLER, ALACAKLARI MİKTARI GİRECEKLER,

TALEP AZ OLURSA SATIŞ YAPABİLMEK İÇİN ÜRETİM FAZLASI OLAN SANTRALLAR DA FİYAT DÜŞÜRECEK (!) DOLAYISIYLA REKABET ORTAMI OLUŞUP TÜKETİCİ YARARLANACAKTI

Elektrik Alanının Piyasalaşmasının Tüketicie Etkileri

- **SERBEST PİYASA OLUŞABİLSE DOMATESİN FİATI SAĞLIKLI OLUŞABİLİR (BELKİ)**
  - **ANCAK DOĞAL TEKEL KONUMUNDA OLAN BİR SEKTÖR HANGİ GEREKÇEYLE OLURSA OLSUN MALINI SATIN ALMAK İSTEYEN ve VAZGEÇİLEMEZ OLAN BİR MALI NEDEN UCUZA SATSIN?**
  - **GİZLİ KARTEL ANLAŞMALARİ OLMAZ MI?**
  - **FİATLARLA OYNAYAMAZLAR MI?**
  - **ÜRETİCİ ve DAĞITICI DİKEY OLARAK ANLAŞIP BİRLEŞMELER YAŞANMAZ MI?**
- « HAYIR, DENETİM YAPILACAK, GÖZLERİNİN YAŞINA BAKILMAYACAK DENİLDİ «**

YAPILAMADI

Elektrik Alanının Piyasalaşmasının Tüketicie Etkileri

- BİR TARAFTAN **«AL YA DA ÖDE»** ANLAŞMALARI NEDENİYLE YETERİNCE TÜKETEMEDİĞİMİZ DOĞALGAZI TÜKETMEK İÇİN DOĞALGAZ SANTRALLARI TEŞVİK EDİLDİ
- ÖTE YANDAN DOĞALGAZ FİATLARI ARTIRILDI, SANTRALLAR DA HAKLI OLARAK ÜRETİM YAPMAK İSTEMEDİLER
- HES'ler ve RES'LERE YÖNELİYORUZ DENİLDİ
- FİZİBİL OLMAYAN MERSİN BÖLGESİNDE NÜKLEER SANTRAL TOPRAĞIYLA BİRLİKTE RUSLARA VERİLDİ, YETMEDİ SİNOP'TA DA NES YAPALIM DENİLDİ

Elektrik Alanının Piyasalaşmasının Tüketicie Etkileri

- ÜRETİMDE YAPILAMIYAN İŞLETME-BAKIM ve YATIRIM DÜZENSİZLİKLERİ ARZ TARAFINDA (TÜKETİME VERİLEN ÜRETİLEN ENERJİ) SIKINTI YARATTI
- KURULU GÜÇ DEVAMLII ARTIYORDU AMA PUANTI KARŞILAMAKTA ZORLANILIYORDU
- BAKIM FAALİYETLERİ EN DÜŞÜK SEVİYEDE İDİ ÇÜNKÜ DURMALARII HALİNDE ENTERKONNEKTE SİSTEM TEHLİKEDE İDİ
- İLETİM ŞEBEKELERİ DE BU ARADA (ÖKSÜZ KALDIĞINDAN) YETERLİ YATIRIM BÜTÇELERİNİ YILLARDIR ALAMADILAR
- İLETİM HATLARI MECBUREN RİSKLİ OLARAK ÇALIŞTIRILDI

- **DAĞITIM ŞEBEKELERİ ÖZELLEŞTİRİLDİ ANCAK YATIRIMLAR DEVLETE AİT OLARAK KALDI**
- **YATIRIMLARIN PLANLANMASI ŞİRKETLERDE, ONAY VE BUNA GÖRE BÜTÇE TAHSİSİ DEVLETTE KALDI.(EPDK)**
- **EPDK HAZİNE DEN PARA ALAMIYOR, DOLAYISIYLA YATIRIMLARI ŞİRKETLERİN ELEKTRİK SATIŞ GELİRLERİNDEN ALINACAK PAYA GÖRE DAĞITMAK ZORUNDA**
- **ŞİRKETLER İSTESE BİLE KENDİ PARALARIYLA YATIRIM YAPAMIYOR**
- **HÜKÜMETİN SEÇİMLER NEDENİYLE ELEKTRİK FİATLARIN ARTIRMAK İSTEMEMESİ HEM YATIRIMLARI KISTI HEM DE DEVLET ELİNDEKİ SANTRALLAR GERÇEK FİATLARINI TARİFEYE KOYAMADI**
- **ZARAR TETAŞ ÜZERİNDEN HAZİNEYE YAZILDI**

Elektrik Alanının Piyasalaşmasının Tüketicie Etkileri

230 kWh Konut Faturası-TL	1 Ocak 2007	1 Ocak 2017	Artış Oranı (Yüzde)
Perakende Enerji Bedeli	20,16	48,91	142,6
Kayıp Kaçak Bedeli	3,76	8,73	210,3
Perakende Satış Hizmet Bedeli	0,35		
İletim Bedeli	0,86		
Dağıtım Bedeli	3,76		
Enerji Fonu	0,24	0,49	104,2
TRT Payı	0,48	0,98	104,2
Bel. Tük.Ver.	1,2	2,45	104,2
KDV Öncesi Toplam	30,81	79,92	159,4
KDV	5,55	14,38	159,1
Fatura Toplamı	36,36	94,3	159,4

SONUÇ

Elektrik Mühendisleri Odası olarak yıllardır, doğal tekel olarak gördüğümüz ve artık erişimi temel bir insan hakkı olarak değerlendirilen enerjinin, siyasi ve kar güdüsüyle gerçekleştirilen müdahalelerden uzak özerk bir yapı ile kamu yararı doğrultusunda yönetilmesi gerektiğini dile getiriyoruz.

Şirketlere bırakılan ve kar güdüsüyle şekillenen yapının hem arz güvenliği hem de tüketicinin korunması açısından tehlike sinyali verdiğini vurgulamaya devam ediyoruz.

SONUÇ

İletim sisteminde yaşanan kesintiler, fiyat ve kar dengesinin ana kriter sayıldığı bir enerji politikası ile normal işletme şartlarında dahi Arz Güvenliğini zayıflatmaktadır.

İsteyenin istediği yere, istediği zaman santral kurmasına hatta bu santralleri istediği zaman çalıştırmaya kadar esnekleştirilen sisteme, dağıtım bölgelerinin de özelleştirilmesiyle isteyenin istediği kar oranını yakalamasına dönük elektrik tarifelerinin oluşturulması ve kayıp-kaçak hedeflerin şirketlerin talepleri doğrultusunda revize edilmesi de eklenmiştir.

Yenileme ve genişleme yatırımı harcamaları, "verimlilik beklentilerinin" aksine önceki dönem ve yıllara göre artmış ve tarifeler yoluyla tüketiciye yansıtılmıştır.

SONUÇ

Özelleştirmenin temel hedeflerinden biri olarak sunulan kayıp/kaçak miktarında azalma iddiası ise tamamen çürümüştür. Kayıp ve kaçak hedefleri tüketici üzerine yük olacak şekilde ve kabul edilemeyecek nedenlerle artırılmıştır. Bu bedelin faturaya yansımaları da büyümektedir.

Enerji politikaları hayati önemi nedeniyle kamusal anlayışla ve bütüncül olarak yeniden oluşturulmalı, Elektrik sektörü de tek elden planlanmalıdır.

AMAN!

ÜRETEİNİN KARI,
SATIŞ ŞİRKETİNİN KARI,
DAĞITIMCININ KARI,
VERGİSİ DERKEN
AMPUL DAYANAMADI
PATLADI İŞTE...

PAT

clayton